

บทที่ 5

สรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจในแต่ละปีเป็นมูลค่ามหาศาล และเป็นปัญหาที่ยังมองไม่เห็นทางออก การที่ประเทศไทยมีแนวความคิดที่จะยกระดับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้น เช่น การมีความพยายามจะแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เพื่อให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงาน 4 ประเภท คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานสิ่งบันทึกเสียง งานโสตทัศนวัสดุ และงานภาพยนตร์ โดยมาตรการทางกฎหมายที่มีความเข้มงวดสูงขึ้น ด้วยการกำหนดความผิดต่อผู้ซื้อ หรือผู้ใช้ ฯลฯ เนื่องจากงานประเภทนี้โดยส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงที่เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์ได้ในช่วงระยะเวลาไม่ยาวนานนัก ทั้งยังเป็นงานที่สามารถนำไปทำซ้ำได้โดยง่าย จึงต้องให้ความคุ้มครองแก่งานเหล่านี้เป็นพิเศษเพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานนั้นได้อย่างเต็มที่ การนำแนวความคิดให้การคุ้มครองอย่างสูงสุด (copyright maximalism) มาใช้เพื่อยกระดับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศไทยให้อยู่ในระดับสูงสุด โดยการกำหนดความผิดแก่พฤติกรรมที่เพียงพอต่อการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ด้วยการออกบทบัญญัติของกฎหมายที่มีความเข้มงวดสูงจนทำให้ประชาชนไม่อาจซื้อ ใช้งาน หรือครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์ได้เลยนั้น ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนและผู้บริโภคภายในประเทศเป็นวงกว้าง ซึ่งผลกระทบส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางลบ และสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน เช่น กระทบต่อหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ใช้และสิทธิของผู้สร้างสรรค์งาน กระทบต่อแนวโน้มนโยบายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทางเศรษฐกิจภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกตลาดและสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยต้องยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจ ซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเจ้าของสิทธิจะมีอิทธิพลเหนือตลาดในการกำหนดราคาสำหรับสินค้าลิขสิทธิ์อันส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้บริโภคโดยรวม และส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทำให้รัฐต้องระดมทรัพยากรของรัฐที่มีจำกัดเพื่อปกป้องสิทธิทางเศรษฐกิจของเอกชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับสิทธิความเป็นส่วนตัว (privacy right) ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญแห่งเสรีภาพ ความเป็นอิสระทางความคิด สิทธิเหนือร่างกายและการใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ของบุคคล ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรับรองสิทธิดังกล่าวไว้หลายประการ เช่น มีการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวตามมาตรา 35 หรือมีการรับรองเกี่ยวกับเสรีภาพในทางวิชาการของบุคคลตามมาตรา 50 เป็นต้น การยกระดับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้นจนทำให้ประชาชนไม่อาจซื้อ ใช้งาน หรือครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์ได้อีกต่อไป ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัว (privacy right) อันเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและทำให้ได้รับความเดือดร้อนจากการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การใช้งานจากสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์ส่วนบุคคลหรือใช้ภายในครอบครัวไม่อาจกระทำได้อีกต่อไป หรือเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาวิจัยอันเป็นสาระสำคัญของเสรีภาพในทางวิชาการ เป็นต้น ทำให้การเข้าถึงงานลิขสิทธิ์ได้ยากจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทยยังมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ความรู้ ศิลปะและวิทยาการต่างๆ ให้กว้างขวาง จึงควรคงระดับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในระดับเดิมเอาไว้เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

การมีบทบัญญัติที่เข้มงวดดังกล่าว ยังส่งผลกระทบต่อหลักการใช้ที่เป็นธรรม (fair use) หรือข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ อันเป็นหลักการพื้นฐานที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการนำงานลิขสิทธิ์มาใช้ประโยชน์ในระหว่างการคุ้มครอง ซึ่งประเทศต่างๆ ได้ตรากฎหมายเพื่อบัญญัติให้พฤติกรรมบางอย่างได้รับการยกเว้นมิให้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยมีเงื่อนไขว่าการยกเว้นดังกล่าวจะต้องเป็นกรณีเฉพาะเรื่อง เพื่อให้สิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์และประโยชน์ของสังคมสามารถจะคงอยู่คู่กันไปได้ เช่น การศึกษาหรือวิจัยงานซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มพูนภูมิปัญญาของมนุษย์โดยไม่ได้แสวงหากำไร หรือการทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ไม่ถือเป็นความผิด เป็นต้น การมีข้อกำหนดที่เข้มงวด เช่น มีการกำหนดความผิดต่อผู้ซื้อ ผู้ใช้ หรือผู้ครอบครอง เป็นต้น ย่อมจะทำให้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือหลักการใช้ที่เป็นธรรม (fair use) แคบลง และทำให้ประชาชนภายในประเทศเข้าถึงงานลิขสิทธิ์ได้ยากขึ้น

นอกจากนี้ จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศพบว่า ประเทศที่มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เข้มงวด โดยมีกฎหมายเอาผิดกับผู้ซื้อหรือผู้ใช้งานจากสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์นั้นมีจำนวนน้อยไม่กี่ประเทศ เช่น แองโกลา อุกันดา โคลัมเบีย อินเดียบัลแกเรีย ฯลฯ แม้แต่จีนที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์แหล่งใหญ่ และญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของเอเชียก็ยังไม่มียกเว้นเอาผิดในลักษณะนี้ ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการคุ้มครองในลักษณะดังกล่าวขัดต่อเจตนารมณ์ของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทำให้สาธารณชนเข้าถึงงานได้ยาก อันจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ประเทศส่วนใหญ่จึงมีการตรากฎหมายเพื่อมุ่งเอาผิดกับการละเมิด

ลิขสิทธิ์ที่มีวัตถุประสงค์ทางการค้าหรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่า และประเทศไทยก็มีกฎหมายที่สอดคล้องกับนานาประเทศและให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์อย่างเพียงพอแล้ว การยกระดับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้นด้วยการมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เข้มงวด เป็นการดำเนินนโยบายในทางอาญา ซึ่งโดยหลักแล้วการดำเนินนโยบายดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสังคมโดยรวม ขณะเดียวกันต้องไม่ไปกระทบกระทั่งต่อสิทธิในตัวบุคคลจนละเลยถึงมโนธรรมและมนุษยธรรม

หากมีการกำหนดความผิดต่อการครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์เกินจำนวนที่เหมาะสม (mere possession) ที่กำหนดให้การครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์อาจมีความผิดตามกฎหมายได้โดยไม่จำเป็นว่าการครอบครองนั้นมีวัตถุประสงค์หรือพฤติกรรมในการที่จะแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่? โดยถือเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่เพียงพอต่อการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว หากการครอบครองนั้นเป็นการครอบครองนอกเหนือจากการใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองหรือประโยชน์ส่วนตัวของผู้ครอบครอง และเป็นการครอบครองในสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์อื่นที่มีลักษณะอย่างเดียวกันในจำนวนหรือปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดถือเป็นความผิด เว้นแต่จะมีการพิสูจน์เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ในการกระทำความผิดดังกล่าว ผู้ครอบครองจะต้องรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าสิ่งที่ครอบครองนั้นเป็นสิ่งที่ละเมิดลิขสิทธิ์จะช่วยยกระดับความเข้มงวดของการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ปิดกั้นการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในงานสร้างสรรค์ของสาธารณะ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากประเทศไทยมีความจำเป็นต้องยกระดับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้น ควรจะนำเรื่องของการมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความผิดต่อการครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์เกินจำนวนที่เหมาะสมมาศึกษา และหาแนวทางในการนำมาปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับสังคมไทย ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อพัฒนาตัวบทกฎหมายให้มีความทันสมัย และยกระดับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของไทยให้สูงขึ้น เป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของผู้สร้างสรรค์ อันเป็นวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ จะต้องคำนึงถึงสิทธิของสาธารณชนหรือสังคมในการเข้าถึงงาน เพื่อรับรู้ รับทราบ หรือนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดหรือพัฒนาต่อไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมด้วย ถึงจะเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งหากจะมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ให้มี

ความทันสมัย และยกระดับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้น โดยมีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความผิดสำหรับ “การครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์เกินจำนวนที่เหมาะสม” หรือการกำหนดความผิดในรูปแบบอื่นมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 การสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์เจ้าของสิทธิและผลประโยชน์สาธารณะ

การที่ลิขสิทธิ์มีลักษณะเป็นสิทธิผูกขาด (monopoly right) ลักษณะที่ไม่มีรูปร่าง (intangible form) ทำให้การอ้างและการใช้สิทธิเป็นไปอย่างกว้างขวางกว่าทรัพย์สินทั่วไปที่มีรูปร่างที่สามารถถูกใช้เพื่อให้ได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้า ประเทศไทยควรต้องดูแลและควบคุมสิทธิผูกขาดในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทลิขสิทธิ์ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม โดยต้องสร้างความสมดุล (need to balance) ระหว่างผลประโยชน์เจ้าของสิทธิและผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้ลิขสิทธิ์สามารถคงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างลงตัวและเหมาะสม และหากจะต้องมีการบัญญัติกฎหมายที่มีความทันสมัยในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ จะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิดังกล่าว และไม่ควรบังคับใช้กฎหมายที่มีความเข้มงวดเพื่อมุ่งรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของสิทธิมากเกินไป แต่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติโดยรวม (public benefit) หากรัฐยังฝืนบังคับใช้กฎหมายที่ก่อให้เกิดประชาชนในรัฐเองเดือดร้อน การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าวก็จะขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ประชาชนในรัฐให้การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ ถ้าประชาชนขาดศรัทธาและไม่เคารพกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายก็บกพร่อง ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่าไม่ควรบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีความเข้มงวดสูงจนเกินไป จนทำให้ประชาชนภายในประเทศได้รับความเดือดร้อนและทำให้ถูกมองว่าเป็นกฎหมายที่มีความเข้มงวดเพื่อปกป้องผลประโยชน์เจ้าของสิทธิแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ควรมีข้อกำหนดที่สาธารณะต้องสามารถเข้าถึงงานได้ภายในขอบเขตที่เหมาะสม จึงจะเป็นไปตามเจตนารมณ์พื้นฐานในการคุ้มครองลิขสิทธิ์

2.2 ควรออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ มิใช่แก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ

การออกกฎหมายควรดูที่เจตนา ควรแก้ปัญหที่ต้นตอของการละเมิดลิขสิทธิ์คือผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ รัฐต้องดำเนินมาตรการอย่างจริงจังในการสืบสวนสอบสวนหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อการค้า และนำมาลงโทษด้วยมาตรการทางอาญาที่มีความรุนแรงจึงจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ มิใช่การแก้ปัญหที่ปลายเหตุโดยออกกฎหมายเพื่อเอาผิดกับผู้ซื้อ ผู้ใช้ หรือผู้ครอบครอง และหากมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็ควรใช้ข้อกำหนดที่มีความผ่อนปรนมากกว่า เช่น อาจมีการเพิ่มเติมบัญญัติให้ผู้ครอบครองสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์ตามจำนวนเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด (อาจจะกำหนดไว้ที่ 3 ชิ้น หรือ 5 ชิ้น) ตามแนวทางกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศมาเลเซีย

หรือเคนยา จึงจะถือว่าผู้ครอบครองมีความผิด แนวทางนี้น่าจะเป็นแนวทางที่มีความผ่อนปรนมากกว่า อีกทั้งประชาชนยังสามารถใช้งานสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลได้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัว (privacy right) และสิทธิในด้านอื่นๆ

2.3 ควรดำเนินการมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์รายใหญ่

ในประเทศไทยผู้ผลิตและผู้ขายสินค้าหรือสิ่งละเมิดลิขสิทธิ์มีเพียงส่วนน้อย การตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศย่อมไม่เหมาะสม ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรดำเนินการมาตรการในการจับกุม การปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือแสวงหาผลกำไรมากกว่า ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การศึกษาริเริ่มรู้แก่สังคมไทย ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการคุ้มครองลิขสิทธิ์อันจะเป็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและทัศนคติของสังคม ทั้งยังเป็นการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ในระยะยาว โดยเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายพร้อมทั้งโทษทางอาญาและสภาพบังคับของกฎหมายหากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานของบุคคลอื่น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิทธิหน้าที่และผลกระทบของกฎหมายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งที่ผ่านมาการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยและอยู่ในวงจำกัด จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ รวมทั้งเหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น มีการแอบอ้างโทษทางอาญาในกฎหมายลิขสิทธิ์ไปใช้ข่มขู่รัดไถประชาชนซึ่งมีความเกรงกลัวต่อโทษทางอาญา เป็นต้น ดังนั้นรัฐจึงควรเร่งประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชน จะทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานประเภทต่างๆ ลดน้อยลง นอกจากนี้รัฐควรส่งเสริมให้โรงเรียนและสถาบันศึกษานำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานสากลไปปรับใช้ในการเรียนการสอน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินกิจกรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศให้เป็นระบบ เพื่อสร้างให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทั่วประเทศด้วย

2.4 ควรมีกฎหมายเพื่อส่งเสริม พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์

รัฐควรบัญญัติกฎหมายและกำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริม พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ภายในประเทศ โดยเฉพาะในผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่าในสหรัฐมีการออกกฎหมายที่เรียกว่า Small Business and Innovation Development Act of 1982 โดยมีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนและกระตุ้นการเข้าร่วมวิจัยและพัฒนาในกลุ่มธุรกิจขนาดย่อม เนื่องจากกลุ่มธุรกิจดังกล่าวมีความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศ ดังนั้น รัฐจึงควรออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนการ

วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ รวมทั้งมีมาตรการในการช่วยเหลือ เช่น การให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีแก่กลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กในประเทศไทย อันจะทำให้ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ จะทำให้ค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิตงานสร้างสรรค์ประเภทลิขสิทธิ์ลดต่ำลง ส่งผลให้ราคาสินค้าลิขสิทธิ์ที่ได้จากการคิดค้นและพัฒนาภายในประเทศมีราคาถูกและประชาชนผู้บริโภคหันมาใช้สินค้าที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องที่ได้จากการคิดค้นภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

2.5 การส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยเผยแพร่ผลงานลิขสิทธิ์ที่จำเป็นแก่สาธารณชน

รัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยทั้งของภาครัฐและเอกชนเผยแพร่ผลงานที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ที่จำเป็นแก่สาธารณชน เพื่อให้สาธารณชนสามารถใช้เทคโนโลยีหรือใช้งานลิขสิทธิ์ที่จำเป็นได้อย่างถูกต้อง เสรีและไม่ต้องเสี่ยงกับการถูกจับกุม และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่กำหนดแนวนโยบายด้านการศึกษาและวัฒนธรรมไว้ใน มาตรา 84 (5) กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ รวมทั้งต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐด้วย ปัจจุบันมีผลงานที่ได้จากการศึกษาวิจัยหลายชิ้นที่ตอบสนองต่อแนวนโยบายดังกล่าว เช่น การส่งเสริมให้ผู้ใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีการใช้งานโปรแกรม open source (open source คือ วิธีการในการออกแบบ พัฒนา และแจกจ่ายสำหรับต้นฉบับของสินค้าหรือความรู้ โดยเฉพาะซอฟต์แวร์ โดย open source ถูกพิจารณาว่าเป็นทั้งรูปแบบหนึ่งในการออกแบบและแผนการในการดำเนินการ และ open source เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นนำเอาระบบนั้นไปพัฒนาได้ต่อไป) หรือการที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและประชาชนทั่วไปสามารถใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ฟอนต์ (font) ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ฟอนต์ของเอกชน เป็นต้น

2.6 ควรกำหนดระยะเวลาในการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์บางประเภทให้เหมาะสม

การกำหนดระยะเวลาในการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์บางประเภท ควรกำหนดระยะเวลาในการคุ้มครองให้เหมาะสมกับลักษณะของงาน อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะกำหนดระยะเวลาที่เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งหากมีการกำหนดให้อายุการคุ้มครองยาวนานขึ้น ก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานดังกล่าวได้มากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการกำหนดราคาจำหน่ายของงานดังกล่าวในระดับสูงก็จะเป็นการค่าใช้จ่ายให้กับสาธารณะเป็นอย่างมาก หรือหากงานดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาการเรียนรู้และฐานความรู้ของสังคม หรือมีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ให้กับสังคมแล้ว ก็อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากร ดังนั้นงาน

ลิขสิทธิ์บางประเภทจึงไม่ควรให้มีระยะเวลาในการคุ้มครองนานเกินไป เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น ระยะเวลาในการคุ้มครองงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไม่ควรเกิน 5-10 ปี เป็นต้น หลังจากนั้นประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากงานได้โดยเสรีเนื่องจากงานประเภทนี้มีพัฒนาการที่รวดเร็วมาก เพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ ก็อาจกลายเป็นงานที่ล้าสมัยหรือดกรุ่น (version) การกำหนดระยะเวลาการคุ้มครองให้สั้นลงจะทำให้พัฒนาการทางด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันประชาชนก็ได้ใช้ประโยชน์จากงานที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพในเวลาที่สูงขึ้น ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ลดน้อยลง

2.7 การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย

ในการออกกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์รัฐควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนผู้ซึ่งต้องรับผลของการบังคับใช้กฎหมายนั้นๆ ได้รับทราบ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมาย และข้อกำหนดต่างๆ อันจะเป็นการสร้างความชัดเจนและการมีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงเหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองลิขสิทธิ์

สำหรับการแก้ไข ปรับปรุง กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ที่มีโทษทางอาญาและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนทั้งประเทศนั้น รัฐควรทำประชาพิจารณ์เพื่อขอความเห็นจากประชาชนก่อน

2.8 ควรมีบทบัญญัติในการใช้งานลิขสิทธิ์เป็นกรณีพิเศษ สำหรับกิจการบางประเภท

การจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สาธารณะสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ได้บางกรณี โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่จำเป็นว่าระยะเวลาการให้ความคุ้มครองงานดังกล่าวได้สิ้นสุดลงแล้วหรือไม่ การบัญญัติกฎหมายที่มีความเข้มงวดและทำให้หลักการใช้ที่เป็นธรรม (fair use) แคบลงย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนภายในประเทศ รัฐจึงควรจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์โดยการบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อให้ครอบคลุมสิ่งที่เป็นไปในทุกเรื่อง จึงจะเป็นการตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง เช่น การเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ที่อยู่ในรูปแบบสื่ออักษรเบรลล์ (Braille) หรือตัวหนังสือนูนสำหรับคนพิการทางสายตา การใช้งานสำหรับคนชรา หรือผู้ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ การทำซ้ำงานลิขสิทธิ์สำหรับใช้งานในโรงพยาบาลเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ หรือใช้งานในเรือนจำเพื่อประโยชน์ทางสังคม โดยมีได้มีการแสวงหาผลกำไรทาง

การค้า ดังที่ปรากฏในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศเดนมาร์ก¹ เป็นต้น และขณะเดียวกันรัฐก็ควรควรวางแผนการออกกฎหมายที่จะทำให้ช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือหลักการใช้ที่เป็นธรรม (fair use) แคลง

2.9 การคำนึงถึงความพร้อมในด้านต่างๆ ก่อนจะมีการบังคับใช้กฎหมาย

ในการตรากฎหมายออกมาบังคับใช้ ต้องคำนึงว่ารัฐมีความพร้อมในการตรากฎหมายหรือไม่ โดยรัฐจะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายๆ ด้าน เช่น ในด้านกำลังคนว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างยินยอมพร้อมใจหรือไม่ หน่วยงานใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ วิธีการทำงานสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (good government) หรือไม่ มีระบบการตรวจสอบและคานอำนาจกันอย่างไรบ้าง กำลังเงินงบประมาณต้องใช้มากน้อยเพียงไร ที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยยังขาดความพร้อมในการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีความเข้มงวดสูง ทั้งความพร้อมในด้านกำลังคนและงบประมาณ ซึ่งหากมีการตรากฎหมายออกมาก็อาจบังคับได้แต่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากเกิดความล้มเหลวในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้การใช้บทลงโทษทางอาญาตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ถึง 10 มาตรา คือ มาตรา 69 – 77 ส่วนความผิดทางแพ่งมีเพียงมาตราเดียว คือมาตรา 64 ผู้เขียนเห็นว่าการใช้บทลงโทษทางอาญาควรใช้เฉพาะในกรณีที่จำเป็นเท่านั้น เช่น ใช้ในกรณีที่การเผยแพร่ทางแพ่งไม่เกิดผลและไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือใช้ในกรณีที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ นอกจากนั้นควรเป็นการเผยแพร่ทางแพ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการละเมิดลิขสิทธิ์มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธิเท่านั้น แต่มิได้มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนและผู้บริโภคโดยตรง หากมีข้อกำหนดความผิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีความเข้มงวดสูงแล้ว อาจเป็นการใช้มาตรการลงโทษทางอาญาเกินความจำเป็นและอาจ

¹ Consolidated Act on Copyright 2010.

Article 15. Hospitals, nursing homes, prisons and other 24-hour institutions within the social and welfare sector, the prison service, and similar institutions may for the brief use of the inmates and others of the institution make recordings of works broadcast on radio and television if this is not done for commercial purposes. Such recordings may be used only within the institution in question.

ก่อให้เกิดผลเสียต่อรัฐและประชาชน เช่น ก่อให้เกิดการกระทำความผิดในขนาดที่ใหญ่ขึ้นเพื่อให้คุ้มค่าต่อความเสี่ยงในการถูกลงโทษ รวมทั้งอาจส่งผลให้สุจริตชนที่ไม่มีเจตนากระทำความผิดต้องตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่งจะทำให้ประชาชนอาจเกิดการต่อต้าน

2.10 การรวบรวม และรับฟังความเห็นของนักวิชาการในสาขาต่างๆ รวมทั้งการศึกษาผลกระทบก่อนจะมีการบังคับใช้กฎหมาย

ควรรวบรวมบรรดานักวิชาการและนักวิจัยที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ และสาขาอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ เพื่อดำเนินการศึกษาข้อดีและข้อเสียของกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย ศึกษาข้อดีและข้อเสียรวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยมาตรการทางกฎหมายที่มีความเข้มงวด โดยเฉพาะการกำหนดความผิดของผู้ซื้อ ผู้ใช้ หรือผู้ครอบครอง รวมถึงควรมีการออกแบบสำรวจความคิดเห็นต่างๆ จากประชาชนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยให้มีความทันสมัยและเหมาะสมแก่การบังคับใช้ จะเป็นการเรียนรู้ก่อนที่ไทยจะรับกฎหมายหรือข้อตกลงในระดับระหว่างประเทศเข้ามาซึ่งจะเป็นการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ

สิ่งที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้างต้น เป็นเพียงการเสนอแนวความคิดที่ปรารถนาจะเห็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยมีการยกระดับความคุ้มครองให้สูงขึ้น มีความเข้มงวดในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์งานให้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตอบแทนอย่างเต็มที่ และในขณะเดียวกันก็มุ่งรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะชนในการเข้าถึง หรือได้รับประโยชน์จากงานสร้างสรรค์อย่างแท้จริง มิใช่การบัญญัติกฎหมายตามความต้องการของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเพื่ออำนวยความสะดวกหรือตอบแทนผลประโยชน์ของคนกลุ่มใด แต่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและความเป็นไปได้ในการบังคับใช้ภายในประเทศ ดังนั้นผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ภายใต้วีธีวิทยานิพนธ์นี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจไม่มากนักน้อย และขอให้ความพยายามในการเสนอความคิดต่างๆ นี้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนบุคคลและองค์กรที่ดำเนินการด้านนี้โดยตรงไม่ว่าจะเป็น คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการพิจารณาตราบทบัญญัติของกฎหมาย สำนักงานเศรษฐกิจแห่งชาติ กรมทรัพย์สินทางปัญญา หรือกระทรวงพาณิชย์